
De ser ofte små og ubetydelige ud, men vores viden og vores verden afhænger af ord, hvis kraft er så potent, at nogen bør nærstudere dem.

YU NO WARI

ORD OG ANDRE UNDERE

CARSTEN LEVISEN

LEKTOR VED INSTITUT FOR KOMMUNIKATION OG HUMANISTISK VIDENSKAB, ROSKILDE UNIVERSITET

Mine næsebor vågner til duften af morgenbål. En sødlig røg, med toner af reggae, saltvand og frihed. Jeg er i "The Black Pacific", den Melanesiske del af Stillehavet. Øen hedder Efate, byen hedder Port Vila. Jeg har ikke sagt et ord på hverken dansk, engelsk eller fransk i flere uger. Jeg lever mit liv i et stillehavskreolsprog, der hedder Bislama. Jeg kan mærke, at jeg er ved at blive en del af det betydningsunivers,

som jeg studerer. De nye ord er ved at tage magten over mig.

Det gik for alvor op for mig, da jeg rejste over til Tangoa, en lille ø, der lokalt betragtes som særlig hellig, da den første kristne missionsstation blev bygget der. Jeg ville gerne tale med tangoanerne og sammenligne med de feltnoter, som Camden tog i 1970'erne. Jeg

NAK THE BLACK PACIFIC SYNES BADFER

er tæt på mit mål, men farvandet derover er fyldt med hajer. Jeg kan ikke google "so how dangerous are sharks really", for det er længe siden jeg har haft netadgang. Men fortæl mig lige, hvor risikabelt er det at sejle derover? *Yu no wari*, rolig nu. Mine stillehavsvener beroliger mig. Der er ikke grund til bekymring. For hajer angriber kun mennesker der spotter Gud og bedriver *nakaemas*. Jeg ånder lettet op, for jeg ved med mig selv, at jeg aldrig i mit liv har bedrevet *nakaemas*. Så hajerne angriber altså ikke mig. Fint, lad os komme i bådene.

Nakaemas har ikke nogen dansk oversættelse. Det tætteste vi kommer er måske 'sort magi'. Det er kræfter som kan give et menneske mulighed for at skifte form (shape-shifte) til et andet væsen, så som en fugl eller en fisk, men dets hovedformål er destruktivt; at skade andre, fx skade dine *badfren*, dine fjender.

Jeg har længe beskæftiget mig både teoretisk og empirisk med teorier om sprog, der peger

på ordenes seduktive kraft. Jeg kender min Whorf, jeg kan min Wierzbicka til fingerspidserne. Whorf lærte os om sproglig relativitet, at sproget vi taler, guider vores virkelighedsopfattelse på en gennemgribende måde. Wierzbicka har vist, at alle sprog har kulturelle nøgleord, ord der på en særlig måde både reflekterer betydningsuniverser, og muliggør lokale logikker og rationaliteter.

Det er først ude på åbent vand, at de danske ord, og det danske betydningsunivers vender tilbage. *Dækker forsikringen* mon hajangreb? Kan hjemrejsen *refunderes* inden for rammerne af min *bevilling*? Vil Roskilde Universitet betale for *proteser*, hvis jeg helt eller delvist mister *førligheden*?

Bag enhver socialitet eller civilization står et netværk af ord, der er forbundet til sprogligt-kognitive ritualer. Hver revolution, hver ny måde at tænke og handle på er forbundet med nye ord. Små og ubetydelige ser de ud, men de

AEMAS

C

YU NO WARI

EN TRO

MENE

både muliggør og afspejler fælles opfattelser af verden.

Det danske betydningsunivers er meget mere en hygge og jantelov. Det er et omfattende univers der tilbyder løsninger, som er blevet så naturlig en del af vores vanetale og vanetænkning, at vi sjældent skænker det en tanke.

Tag de danske kognitive verber. *Synes*, for eksempel, et enormt vigtigt lille ord, der ofte udtales *sys*, og hvis betydningsindhold er ganske uoversætteligt. Generationer af dansktalende er socialiseret ind i *sys*, og ind i vigtigheden af *synes*. Som et eksperiment forbød jeg engang mine studerende at sige ordet *synes*. Det var tilladt at *mene* noget, *tro* noget og at *tænke* noget. At *synes* noget var forbudt. Det viste sig at være et rædselsfuldt eksperiment, som jeg måtte afblæse før tid. Selv de dygtigste studerende sad med tårer i øjnene, når de prøvede at formulere sig og sno sig uden om *synes*. Savnet af det frirum som den

personlige, impressionistiske *synes*-tænkning tilfører diskussioner blev for stort. Og selvom kritikere måske vil mene, at det danske "du skal ikke vide, du skal *synes*", er gået for langt, er min Whorfianske og Wierzbickianske pointe blot denne: ordene er en integreret del af vores verdner. De er blevet en del af os, vi lever med dem, og i en hvis forstand er det ikke kun os der gør noget med ordene – det er ordene der gør noget med os.

”Jeg kan mærke, at jeg er ved at blive en del af det betydningsunivers, som jeg studerer. De nye ord er ved at tage magten over mig.”
